

Predgovor Schwarz:

Gradinkata e edna vazna i sustinska institucija na obrazoven proces na deca od 2,5 - 6 godini, koi vie kako roditeli treba da ja podrzite vo vospituvanje i grizata na deteto. Kako nadlezna sovetnicka stavam jas posebno znacenje na toa za semejstvata doverbata na nivnite deca ja predadat vo racete na nasite pedagozi i da gi gi prepustat na odgovorna i griza polna so ljubov.

Najgolemata vniatelnost vo gradinkata ke bide stavena se razbira vo pedagogoskiot kvalitet i posebnata griza na nasite najmali, taka decata treba spored nivnite darbi, sposobnosti i interesi optimalno da se unapreduvat.

Vaseto dete stoi eden cekor pred preminot vo uciliste, vospituvacite na vasite deca sakaat so vas roditelite zaedno da go oblikuvaa cekorot. Vaseto dete stoi pred edno vreme na promeni. Tokmu sega e potrebna edna tesna sorabotka i zaednicki pogled na vaznite nesti za da se prenese cuvstvo na sigurnost i zastita.

Vie kako roditeli ste najdragocenata podrska na vasite deca za preminot od gradinka vo uciliste.

Jas se osmeluvam da ve pokanam ovoj premin za i so vaseto dete dobro da go oformime. Zaednickata podgotovka za ucilisteto a pritoa prenesenata radost za ucenje i otkrivanje mnogu ke go olesnat pocetokot vo ucilisteto.

Vo ovoj sovetnik ke najдете vie mnogu dragoceni sodrzini i mnogu stimulanski za iskoristuvanja na potencijalot na vaseto dete. Toj treba pritoa da ve podrzi vas, vaseto dete i vie samite sto e mozno najdobro i kompetentno da se podgotvite za uciliste.

Jas se osmeluvam da ja iskoristam ovaa prilika da vi se zablagodaram na vas za vasite ljubezni napori, za radosta na otkrivanje i izucuvanje i unapreduvanje na talentot i potencijalot na vaseto dete.

MAG. BARBARA SCHWARZ

Sovetnik za Semejstvo, Sozijalno i Agencija za vrabotuvanje

Sodrzina:

PREMINOT ZAEDNO DA SE OFORMUVA	6
RAZGOVORI ZA PREMIN	9
VOVED VO POCETNA UCILISNA FAZA	10
PLAN ZA OBRAZOVANIE VO GRADINKITE NA DOLNA AVSTRIJA	12
ZNACENJETO NA IGRATA	14
OBRAZOVNA OBLAST NA EMOCIONALNI I SOCIJALNI ODNOSI	16
OBRAZOVNA OBLAST NA ETIKA,RELIGIJA I OPSTESTVO	18
OBRAZOVNA OBLAST NA GOVOR I KOMUNIKACIJA	20
OBRAZOVNA OBLAST NA REKREACIJA I ZDRAVJE	24
OBRAZOVNA OBLAST NA OFORMUVANJE I ESTETIKA	26
OBRAZOVNA OBLAST NA PRIRODA I TEHNIKA	28
PRASANJA ZA VO GRADINKA	32
PRASANJA ZA VO UCILISTE	33
IZVORNI DOKAZI	34
POMOSNA LITERATURA ZA RODITELI	35

Strana 6

PREMINOT ZAEDNO DA SE OFORMUVA

„ OTKRIJTE MNOGU
NA PATOT
OD GRADINKA
VO UCILISTE``

Koga vie se sekavate na vasiot
prv ucilisen den, mislite mozebi na gordosta
od togas konecno ucenik da se bide ili na grizata
dali drugite deca, uciteli i ucitelki
ke bidat ljubezni.
Isto i vaseto dete vo pocetnata ucilisna godina
ke se spravi so razlicni misli i cuvstva .

Kaj poveketo preovladuva radost i ljubopitnost.

Kako kaj site golemi promeni

mozebi sepa oscilirat kaj nekoi deca poveke ili pomalku grizi i nesigurnost, zatoa

sto vo preminot od gradinka vo uciliste,

ima nekoi vazni razvojni zadaci za sovladuvanje:

3 Zboguvanje od nekoi deca i vozrasni od gradinkata

3 Izgradba na novi odnosi so deca i vozrasni vo ucilisteto

3 So postavenite ocekuvani promeni ,

koi mu se postaveni na edno ucilisno dete kako ke postapuva

3 Orientiranje vo novite prostorii i dnevniot tek vo ucilisteto

3 Ucenje, citanje, pisuvanje i smetanje

Sovladuvanje na ovie razvojni zadaci e eden predizvik

za sekoje dete i za negovoto semejstvo.

Pozitivnoto sovladuvanje go zajaknuva deteto i

go nosi vo negoviot razvoj ponatamu.

Vaseto dete veke imat steknato iskustvo

vo spravuvanje so preodnite situaciji,

na primer priem vo gradinka ili na raganje na brat ili sestra.

Sekoj uspesno sovladan premin

gi zajaknuva sposobnostite na decata,

za spravuvanje so ponatamosnite promeni.

Podrzete go vie vaseto dete i veruvajte vie

toa deka i ovoj premin uspesno ke go sovlada.

Pazete vie na toa, kako vie zboruvate za ucilisteto.

Izrazi kako, „Sega pocnuva serioznosta na zivotot!“ ili

„Cekaj samo, duri da pojdis na uciliste!“,

sozdavat nesigurnost i go stavaat deteto pod pritisok.

Vasiot pozitiven stav kako roditeli sprema ucilisteto i ucenjeto se prenesuva na vaseto dete.

Vo presret na ucilisniot pocetok gledajte so

radost, ljubopitnost i optimizam.

Strana 7

VAKA GO PODRZUVATE VIE VASETO DETE

3 **Podrzuvajte go deteto vo negoviot razvoj.**

Vo semejnoto sekojdnevie se naogaat mnogubrojni

moznosti koi pomagaaat vo unapreduvanje vo celokupniot razvoj

na vaseto dete i so toa i priprema za ucilisnite potrebi.

Idei i predlozi se naogaat vo ova brosurata.

3 Priprema za ucilisniot den.

Redovna poseta na gradinkata,
samostojno oblekovanje i soblekovanje,
prezemanje na mali soodvetni na vozrasta zadaci i obvrski,
odenje po ucilisniot,ostavanja na izbor na ucilisna tasna,
zaednicko pripremanja na „Rabotnoto mesto“,
na vremeno odenje na spijenje i stanuvanje.

3 Nepoznatoto da se napravi poznato

Podrzete ja sorabotkata pomegu gradinkata i ucilisteto.
Razgovarajte so vaseto dete za prestojniot ucilisen pocetok,
odgovorete vie na negovite prasanja -
pritoa mozat od pomos da bidat soodvetni slikovnici.
Iskoristete ja vie moznosta kako otvoreni denovi i ucilisni priredbi,
so toa vaseto dete da moze da go zapoznae „Noviot Ucilisen Svet“ .

STO KAZUVAAT DECATA VO GRADINKA:

Vo gradinka jas nauciv:

„Mnogu ubavo da crtam,da gradam i da se iskacuvam.“ (Kerstin,6 godini)
„Jas mozam sama da napravam mnogu.“ (Julia,6 godini)
„Slusam,koga nekoj drug zboruva.“ (Fabian,6 godini)
„Da imam trpenie.“ (Milena,6 godini)

Vo uciliste sakam da naucam:

„Raboti kako kreiranje i smetanje.“ (Max, 6 godini)
„Seto ona sto jas uste ne mozam.“ (Kerstin,6 godini)

Jas posakuvam od ucilisteto:

„Dobro sveditelstvo.“ (Jakob,6 godini)
„Moeto uciliste da e osobeno prijatno.“ (Perdita, 6 godini)
„Da dobijam novi drugari.“ (Julia,6 godini)

Strana 8

POSLEDNATA GODINA VO GRADINKA

Obrazovniot proces vo gradinka zapocnuva
prviot den so posetata na gradinkata, a so toa isto taka se razbira i
so podgotovka za podocnesnata poseta na ucilisteto.

Poslednata godina vo gradinka e od posebno znacenje
tuka decata dobivaat specijalna podrška i
ohrabruvanje vo vrska so preminot od gradinka vo uciliste.

ZADOLZITELNATA POSLEDNA GODINA VO GRADINKA

Za ova obrazovana ponuda da se napravi dostapna za site deca i so toa da se sozdatat poveke ednakvi moznosti, posetata na gradinka vo poslednata godina pred ucilisniot pocetok e zadolzitelna.

Zadolzitelnata gradinka opfaka vo poslednata godina pred ucilisnata obvrška besplatna poseta na edna gradinka najmalku 16 saati vo nedelata, najmalku cetri dena vo tekot na obrazovnoto vreme.

VO POSLEDNATA GODINA VO GRADINKA

3 Specijalni obrazovni ponudi za „ Golemite ”

3 Aktivnosti na pedagogiot pridruznik vo procesot na premin (na primer : razgovori so decata za ova tema ,razgovori so roditelite, roditelska sredba, sorabotka so ucilisteto)

3 Razgovori za prasnjata vo vrska so preminot vo ucilisniot pocetok.

Decata od gradinka vo poseta na uciliste vo ramkite na edna proektna sorabotka

Strana 9

RAZGOVORI ZA PREMIN

Kaj poveketo deca protekuva preminot od gardinka vo uciliste bez problemi.

Pokraj grizata zemajki go vo predvid razvojot na vaseto dete i specijalnite prasanja za ucilisnite moznosti, moze da se vodi eden **Razgovor za premin.**

KOJ UCESTVUVA VO RAZGOVORITE ZA PREMIN ?

Vo razgovorite za premin se roditelite i odgovornite od institucionite gradinka i zastapnicite od uciliste. Ako e potrebno mozat isto taka i drugi licnosti koi za vaseto dete se grizat da ucestvuvaat vo razgovorite.

KAKO SE OSTVARUVA EDEN RAZGOVOR ZA PREMIN ?

Ako vie kako roditeli posakuvate eden razgovor za premin, obratete se vie ve molime kaj rakovoditelot od gradinkata.

Tie ke gi isprovedat potrebните cekori ponataka.

Ako doaga inicijativata za razgovor za premin od gradinkata ili od ucilisteto ke vi se obratat nadleznite pedagozi na vas kako roditeli.

Ako vie se soglasite ke bide so vas dogovoren termin za razgovor.

STO SODRZI RAZGOVOROT ZA PREMIN?

3 Razgovor za razvojnata sostojba na deteto.

Koi se negovite sbosobnosti? Kade ima potreba od podrška?

Sto e potrebno, za da moze dobro da uci?

3 Informacii i odluka za pomos vo odnos so ucilisniot pocetok

3 Vo slucaj da se neophodni merki za podrška ili specijalni uslovi ke moze ovie zaednicki da se razmislata i planiraat.

„ZAEDNICKO PLANIRANJE NA UCILISNIOT POCETOK“

Crtez:Hannah

Strana 10

FAZI ZA VLEZ VO UCILISTE

PRV CEKOR:

ZAPISUVANJE NA UCENIKOT

Ako vaseto dete do 31. Avgust ja ima navrseno 6. godina od zivotot, toa e od 1. Septemvri na taa godina ucilisno obvrzan.

Sekoe dete od ucilnisna vozrast ke bide vo uciliste primeno i ke se unapreduva soodvetno na negovata nadarenost i potrebi.

Prijavuvanjeto na vaseto dete (zapisovanje vo uciliste)
sledi vo nadleznoto uciliste vo vasata okolina.
Koga e zapisuvanjeto vo uciliste i
koi dokumenti treba da gi zemetete,
ke doznaete vo nadleznoto uciliste ili vo opstinata.

Vazno e vaseto dete da go donesete na zapisuvanjeto vo uciliste.
Pokraj formalniot priem vo uciliste se odi
na edno zaednicko zapoznavanje i
prvite procenki, dali vaseto dete moze da ja sledi nastavata
vo prvo oddelenie bez preoptoruvanje.

Vo prvite ucilisni nedeli treba deteto da dobie vreme i prilika,
drugite deca i ucitelite da gi zapoznae i vo ucilisteto i casovite da bide siguren.

UCILISNIOT POCETOK

Dobriot ucilisen pocetok vliae pozitivno na ponatamosnite
poseti na ucilisteto i radost vo učenjeto.

„POZITIVEN UCILISEN POCETOK ZA SITE DECA”

Decata se razlicni vo nivnoto tempo na učenje,
podgotvenost vo učenje, komunikativni sposobnosti i
vo vrska na nivnata samostojnost.
Tie imaat razlicni interesi i nosat razlicni iskustva.

Ucitelite se orentiraat na individualnite osobnosti
za učenje na decata i
ovie gi zemaat vo predvid na nastavata.

Decata ke bidat od nivnite poznati formi na igranje i učenje
postepeno воведени vo novite formi na učenje.

Pocetnata faza vo ucilisteto dozvoluva do kolku e
potrebno na decata vo zavisnost vo tempoto na učenje
na obrabotinata nastavna soдрzina vo
prvite dve ucilisni nivoa (osnovno nivo I) da im se obezbedi
eden vremenski period od tri godini.

Se pokaze deka edno dete so nastavata vo prvoto oddelenie
ke e preoptovareno odnosno e,
mozno da se klasificira vo preducilisno nivo.

Preducilisnoto nivo se gleda kako sostaven del
od osnovnoto nivo I i moze da se vodi
3 kako samostojno preducilisno oddelenie ili
3 vo zaednicki zdruzeni oddelenia so ucilisen stepen 1 i 2
Posetata na preducilisnoto nivo ke bide presmetana
vo ucilisnata obvraska.
Za da se izbegne edno preoptovaruvanje ili nazaduvanje
na deteto mozna e promena na ucilisniot stepen
vo tekot na nastavnata godina.

Zakonskite odredbi moze da se procitaat
vo drzavniot zakon za ucilisna obvraska
(zakon za ucilisna obvraska 1985), BGBl Nr.76/1985
vo segasnata vazecka verzija
Ponatomosni Informacii pod:
http://www.bmukk.gv.at/schulen/service/schulinfo/aufnahme_vs

Strana 13

OBRAZOVENPLAN ZA GRADINKITE VO DOLNA AVSTRIJA

GRADINKATA - MESTO ZA IGRANJE,
UCENJE I ZADOVOLSTVO

Vo ranoto detstvo ke bidat postaveni
vaznite temeli za obrazovanie i ucenje.
Gradinkata dava eden vazen pridones
za obrazovniot pat na deteto.

OBRAZOVEN PLAN

- 3 pokazuva kako decata vo gradinka
ke bidat podrzani i unapredeni vo nivniot razvoj
- 3 e edna osnova za pedagogska rabota so deca
- 3 dava pregled vo obrazovnata rabota i
obrazovniot proces vo gradinkata
- 3 sodrzi pedagogski i metodoloski predlozi
- 3 predstavuva most megu gradinkata i ucilistet

Pokraj navedenite obrazovni oblasti vo obrazovniot plan
ke najдете vie na slednite strani objasnuvanja, predlozi i primeri,
kako ke bidat decata vo nivniot razvoj podrzani i unapredeni.

Obrazoven plan za gradinkite vo Dolna Avstrija
<http://www.noegv.at/Kindergaerten>

OBRAZOVNA OBLAST EMOCIONALNI I SOCIJALNI ODNOSI

Strana 16

OBRAZOVNA OBLAST
ETIKA , RELIGIJA I OPSTESTVO
Strana 18

OBRAZOVNA OBLAST
GOVOR I KOMUNIKACIJA
Strana 20

OBRAZOVNA OBLAST
REKREACIJA I ZDRAVJE
Strana 24

OBRAZOVNA OBLAST
OBLIKUVANJE I ESTETIKA
Strana 26

OBRAZOVNA OBLAST
PRIRODA I TEHNIKA
Strana 28

Strana 14

ZNACENJETO NA IGRATA

Igranjeto spaga vo glavnite aktivnosti na deteto.
Ekspertite trgnuvaat od toa,deka decata do sestata godina
od zivotot treba da igraat okolu 15.000 casovi (moraat)da igrat.
Toa se okolu 7-8 casovi vo denot!

Igranjeto ne pravi samo zabava,nego e pravilniot pat na deteto

- 3 da se zdobie so sposobnosti i spremnosti i da gi praktikuva
- 3 da se spravi so cuvstvata
- 3 sovladuvanje na konflikti
- 3 razvivanje na istrajnost,koncentracija i dobra rabotna navika
- 3 učenje na socialnite formi na odnesuvanje
(na primer: slusanje, pridruzuvanje na zaednickiot dogovor)
- 3 spravuvanje so vpecatocite
- 3 podobruvanje na motornite sposobnosti i telesni cuvstva
- 3 isprobuvanje na nacinot na odnesuvanje
- 3 apstraknoto svakjanje da se napravi opiplivo

Vo igrata sobiraat decata osnovni iskustva
za steknuvanje na ucilisnite sposobnosti i spremnosti.

Dva primeri za toa:Vo igrata so pesok i voda sobiraat decata
iskustva vo vrska so kolicinata i tezinata.

Dobienite spoznavanja im pomagaat niv vo resavanjeto na matematickite zadaci. Kaj igrata so topka ucat decata pokraj drugoto da gi koordiniraat dvizenjata na ocite i racete - ova gradi edna vazna osnova vo procesot na ucenje na pisuvanje i citanje.

Dozivate gi so vaseto dete razlicnite aspekti na igrata: da zemete edna uloga,igranje so figuri, gradenje na brana, postavuvanje mustri so kamenja,karti i kolektivni igri, peenje,tancanje i rimuvanje,i taka natamu.

„IGRANJETO E UCENJE“

Strana 15

GRADINKA SEMEJSTVO UCILISTE

ISKUSTVA OD IGRITE I UCENJETO
VO GRADINKA

Slobodni i воведени

formi na igranje:

- 3 Igru na otkrivanje i zabelezuvanje
- 3 Igru na oblikuvanje i muzicki igru
- 3 Konstruktivni igru i igru za gradenje
- 3 Igru na sokrivanje i strategiski igru
- 3 Igru na vestina i igru na dvizenje
- 3 Igru so prsti i igru so kukli za na raka
- 3 Igru na ulogi
- 3 Igru za besnenje i igru za odmor
- 3 Govorni igru,rimuvanje,gatanka,slikovnici
- 3 Kolektivni igru
- 3 Zaednicki igru i igru na pravila

VAKA GO PODRZUVATE

VIE VASETO DETE VO SEMEJSTVOTO

3 Dajte mu vie na vase to dete vreme za igranje,
a pritoa iskustvata sto gi pravi ,
da moze ponataka da gi razviva i prodlabocuva.

3 Ostavete go vie da doigra,
ako momentalno e zadlaboceno vo igrata

3 Ovozmozetemu vie kontakti so drugi deca.

Vo igrata so drugi deca moze vase to dete
vazni socialni formi na odnesuvanje
da prezeme i nauči.

3 Podrzete go vase to dete vo zelbata za istrazuvanje,
vase to dete bara prilika za isprobuvanje,
baranje,naogjanje,sobiranje i sreduvanje

UCENJE I RAZVOJNI ZADACI

VO UCILISTETO

Vo igra steknatite sposobnosti i spremnosti
gradat osnova za

3 Izucuvanje na osnovnite kulturni tehniki
(citanje,pisuvanje,smetanje)

3 Razvivanje na zelbata za ucenje i samostojnoto ucenje

3 Soodvetna nastavno i rabotno odnesuvanje vo vrska so
izdrzljivost i koncetracija,grizljivost,tocnost,
usluzljivost i vni matelnost

3 Sposobnost za socialno odnesuvanja
(zaednicka rabota,razvoj i prepoznavanja na pravila i normi)

Strana 16

OBRAZOVNA OBLAST

EMOCIONALNI I SOCIJALNI ODNOSI

„STO GI JAKNE DECATA“

„Vsusnost ima potreba sekoje dete od tri raboti,“ veli
Nevrobiologot Prof.Dr.Gerald Hütler:

**„Mu trebaat zadaci,so koi moze da raste,
mu treba primer,spored koi moze da se
orientira i mu treba zaednica,
vo koja sigurno se cuvstvuva.“**

Semejstvoto e prvata zaednica vo koja decata ja spoznavaat bezgriznosta. Naogjaat primer i gi sovladuvaaat nivnite prvi predizvici.

Da moze da rastat so zadacite, decata imaat potreba od razlicni moznosti, da mozaat sami da isprobuvaat, samostojno da deluvaat i pritoa da doziveat deka so nivnoto deluvanje mozaat nesto da napravat. Samite masa da naredat, eden klinec da zakovaat ili da otkrijat zosto zvonceto na velosipedot ne funkcionira poveke, nivnata samouverenost gi pravi decata gordi i jaki.

ISKUSTVATA „Jas mozam nesto da podvizuvam“- „Jas sum dragocen“- „Ke bidam kako person zabelezan“ im dava na decata sigurnost na samodoverba.

Decata koi raspolagaat so vakva pozitivno glediste, seriozno gi zabelezuvaat poteskotiite kako predizvik i gi sovladuvaaat preminite, polesno kako sto e ucilisniot pocetok.

Gradinkata im nudi na decata sansa, da doziveet edna golema zaednica, da gradaat razlicni odnosi so drugi deca i vozasni i da sklucuva prijateljstva. Vo gradinkata se naogaat sekojdnevno priliki za dogovaranje na pravila i obrabotka na konfliktite. Decata ucat da se prisposobat vo edna grupa, da se odbranat, da kooperiraat ili za edna ideja da pridobijaaat drugi.

Site ovie iskustva, vo vrska so sopstvenata licnost i zaednickiot zivot so drugi, gradat edna vazna osnova za zivotot i ucenjeto vo ucilisteto.

ISKUSTVA OD IGRITE I UCENJETO
VO GRADINKA

3 Da razvie edna slika od samiot sebesi

Da gi zapoznae sopstvenite moznosti i da gi vnese vo grupata,
prevzemanje na odgovornost,
razvivanje na cuvstvoto kako jas deluvam na drugite.

3 Da se pocuvstvuva zaednicata

Prijatno da se cuvstvuva vo zaednicata,
da go najde negovoto mesto vo grupata,
da razvie pripadnost vo grupata,
na primer zaednicko kreiranje na sekojdnevieto,
zaednicki - i drustveni igri ,svecenost i proslavi,
sozdavanje na nesto zaednicko,
na primer postavuvanje na gradinarski lei,
kreiranje na izlozba,samite da podgotvat slikovnica,...

3 Kulturna sorabotka i konflikti

Soglasnost vo grupata,da se najdat zaednicki patista
na resavanje na konfliktните situacii,
na primer igri na dejnost,slikovnici,razgovori

VAKA GO PODRZUVATE

VIE VASETO DETO VO SEMEJSTVOTO

3 Podarete ljubov i doverba

Vaseto dete prifate te go so site negovi cuvstva,
negovi sposbnosti i slabosti.

Pokazete mu ,deka vie go sakate,
mu veruvate i imate doverba vo nego.

3 Zemete si vreme,soslusajte

Isplanirajte odredeno vreme za zaednicki igri i razgovori
zaednicko jadenje,nosenje vo krevet

3 Postavete granici

So deteto iznaogjajte jasni spogodbi i
so trpenie i soodvetno vnimanie pridruzuvajte se na niv.

3 Da se dade sloboden prostor

Isprobuvanje,samostojno testiranje i
da smee da napravi greski

3 Resavanje na konflikti

Raspravijata saka da ve nauci:,,Ne"da smeete da kazete,
cuvstvata soodvetno da gi iskazite, naogjanje dogovori,...

NASTAVNI I RAZVOJNI
ZADACI VO UCILISTETO

3 **Napreduvanje na licnosta na decata**

Jaknenje na samopocitta i razvoj na razbiranje za drugi

3 **Socialno ucenje**

Ucenje na zaemna pomos i podrska so i eden od drug,

3 **Natamosen razvoj na socialnite formi na odnesovanje,**
razvivanje i prifakjanje na pravila odnosno
regulatorna ramka kako uslov za nastavata

3 **Nenasilno resavanje i izbegnuvanje na konflikti**

3 **Prepoznavanje i rasvetluvanje na predrasudite,**
cuvsvitelnost za ulogite na polovite,
na primer razgovor vo krug,partner i
grupna rabota, pomos od deca za deca,prifakjanje i
nudenje na socialni temi vo nastavata.

Strana 18

OBRAZOVNA OBLAST

ETIKA,RELIGIJA I OPSTESTVO

„ Dali bese ova odluka pravilna?“,

„Koj e gospod i dali go ima nego veke nekoj videno?“

Decata se zanimavaat so osnovnite prasanja od zivotot -
vo potraga na odgovorot im e potreben primer i
pridruzba od vozrasni so nivnite bogatsvo na znaenja i iskustva.

Moeto mislenje se broi

Za decata e vazno da osetat,

deka nivnite mislenja i nivnite idej mozat

da gi vovedat vo semejstvoto, vo gradinka ili vo ucilisteto.

Tie ucat so toa da izgradat edno licno mislenje,

koe drugite ke go prifatat,

kako i da se zalagaat za sopstvenite prava i

za pravata na drugite.

Sto mi e mene vazno

Vo sekoje semejstvo postojat odredeni vrednosti, stavovi i pravila, koi se smetaat za vazni. Vo gradinka mozno e decata da doziveat eden sistem na vrednosti, koj se razlikuva od negovoto semejstvoto. Na toj nacin se zapoznavaat so razlicni normi na postapki. Koga decata se cuvstvuvaat prifateni so nivniot semeen sistem na vrednosti, uspevaat polesno, isto taka so vrednostite i normite na drugite kriticki da se spravat. Na ovoj nacin moze da se razviva edno osnovno eticno razbiranje.

Sekoj e ednakvo vreden

Decata se precizni nabljuduvaci. Tie zabelezuvaat, kako se postapuva vo semejstvoto ili vo gradinkata so luge, koi se „razlicni“ . Vo gradinkata vo smisla na vklucenata pedagogija da se postavi vrednost deka site deca vo nivnite razlicnosti i so nivnite razlicni talenti da se doziveat kako sostaven del od grupata. Vo edno vreme na procenka na razlicnosti moze da se razvie edno cuvstvo na pripadnost i sigurnost.

Raznovidnosta kako bogatstvo

Gradinkite kako odraz na zaednicata nudat mnogu sansi za spravuvanje so mnostvoto na kulturni i religiozni razliki. Interkulturalnata i religioznata rabota podrazbira stimuliranje na procesot na ucenje, zapoznavanje na decata so razlicnite kulturi i religii, da im se ovozmozi da gi otkrijat razlikite i slicnostite i da gi pottikne da se odnesuvaat edni kon drugi so otvorenost i interes.

**„DECATA
RAZMISLUVAAT
ZA SVETOT“**

Strana 19

ISKUSTVA OD IGRITE I UCENJETO
VO GRADINKA

- 3 **Da se razvie osnovno glediste,
deka sekoe covecko sustestvo e na ednakva vrednost,
raznovidnosta da se gleda kako bogatstvo
(slikovnici,prikazni,primerno vlijanije na vozrasni)**
- 3 **Da go zapoznaat demokratsko zalaganje i odnesuvanje
(grupno odlucuvanje preku glasanje,
vnesuvanje na vaseto sopstveno mislenje i idej,...)**
- 3 **Aktivno da ucestvuvaat vo zaednickite odluki
(da se donese zaednicki odluki, prezemanje na odgovornost)**
- 3 **Dozivuvanje na religiski svecenosti,
zapoznavanje na religiski raskazi**
- 3 **Otvoreno priogjanje na razlicnite kulturi
(slikovnici,pesni na razlicni jazici, obicai,jadenja,
da se zapoznae obleka od razlicnite,...)**

VAKA GO PODRZUVATE VIE VASETO
DETE VO SEMEJSTVOTO

- 3 **Dajte mu vie moznost na vaseto dete spored negovata vozrast,
da donesuva sopstveni odluki i prifatete gi vo semejstvoto**
- 3 **na primer: Sto i kolku bi sakal da jadam?
Sto ke oblecam jas? Koi prijateli ke gi pokanam jas?
Da se odredi zaednicko mesto za izlet,...**
- 3 **Prezemanjeto na mali zadaci i
obvrski gi zajaknuva samodoverbata i
cuvstvata za odgovornost na vaseto dete,
na primer: sobiranje na cinii,polevanje na rastenijata,
hranenje na mackata,sobiranje na igracki,...**
- 3 **Prasajte go vie vaseto dete spored negovo mislenje,
na primer:Sto ti se dopadne tebe ili ne dopadna?
Sto bi mozele nie poinaku da napravime?**
- 3 **Zboruvajte so vaseto dete za toa,sto za vas e vazno.
Vie kako roditeli ste vazen primer
za razvojot na zaednickite normi i vrednosti**

NASTAVNI I RAZVOJNI ZADACI
VO UCILISTETO

- 3 **Ponatomosniot razvoj na znaenja,**
sposobnosti i stavovi, so osnova za sorabotka
vo demokratskata zaednica i
za edno mirno zaednistvo
- 3 **Toleriranje i prifakjanje,**
isto taka ponatamosen razvoj
na sposobnostite na razumno
na razgranicuvanja na drugite pogledi i stavovi
- 3 **Zaednicki naogjanje i**
pridrzuvanje na pravila za igri i rabota
- 3 **Oformuvanje na zaednica,**
izveduvanje na zaednicka rabota
- 3 **Pridrzuvanje na formite na odnesuvanje**
(megusebna pomos,soslusuvanje,
zemanje predvid edni so drugi)
- 3 **Deluvanje vo ucilisnata zaednica**

Strana 20

**OBRAZOVNA OBLAST
NA GOVOR I KOMUNIKACIJA**

Izucuvanjeto na govorot i zboruvanjeto e eden slozen proces,
koj decata vo neverojatna brzina go pominuvaat.
Vo prvite sest godini od zivotot steknuvaat decata
edno bogatsvo so 24 000 zborovi,
od niv koristat okolu 5000 zborovi.

Kako go izucuvaat decata Govorot ?

Vo prvata godina na zivotot ste vie kako roditeli i
brakata najvazen govoren primer za vaseto dete.
Pri sekojdnevnite igri i megusebniot razgovor se izgraduvaat
vo mozokot strukturi i mrezi,
koi se vazni za razvojot na govorot i pokasnoto ucenje vo uciliste.

Unapreduvanjeto na govorot zavzema glavna uloga vo gradinkata

Pedagozite gi podzruvaat decata so namera, nivnoto bogatsvo na zborovi i nivnata sposobnost na izrazuvanje da ja prosirat. Zatoa se nudat vo gradinkata mnogu možnosti: Vo razgovori so drugi deca i vozrasni, so raskazuvanje, pesni, prikazni i rimuvanja, kaj pregovorite vo pravilata ili konflikti, kaj zaednickoto jadenje, kaj igranjeto i kaj dvizenjeto.

Mnogu jazicnosta kako dragoceno dobro

Koga decata primetat, deka istiot predmed moze da bide razlicno narecen, postavena e prvata osnova za izucuvanje na ponatamosen jazik. Decata profitiraat od toa ako rano se opkruzeni so poveke jazicnost. Za decata koi rastat so dva ili poveke jazici vazno e, vie kako roditeli so vaseto dete da zboruvate na jazikot, so koi vie se cuvstvuvate najdobro i vie go vladeete najsigorno. So toa vie postavuvate edna vazna osnova za izucuvanje na sekoj ponatamosen jazik kako za ucenje na germanski. Vaseto dete ima potreba od dobro poznavanje na germanski za edno obrazovanie, da vospostavi prijatelstva i da moze vo negovata socijalna okolina prijatno da se cuvstvuva. Pedagozite i interkulturelnite sorabotnici gi podzruvaat decata vo namera na steknuvanje vo prvot i vtoriot jazik. Vo gradinkata vaseto dete go uci germanskiot jazik so igranje i zboruvanje so drugite deca i niz nasoceno pomaganje preku pedagozite.

Ucenje stranski jazici preku igra

Druzenjeto preku igra so stranskite jazici sozdava edna dragocena osnova za ponatamosno steknuvanje na stranski jazici.

„JAZIKOT E KLUC
ZA KOMUNIKACIJA
I OBRAZOVANIE“

Strana 21

ISKUSTVA ZA IGRITE I UCENJETO
VO GRADINKA

Podrska na jazikot vo sekojdnevniot zivot

3 Promoviranje na jazikot vo nastavnata sredina
(bogata ponuda na detska literatura,
vodenje na razgovori,sozdavanje na priliki za razgovor,
prezentacija na poveke jazicnost)

3 Jazicna podrska na aktivnosti
(imenuvanje na predmeti,
opisivanje na odnesivanje,
razgovori za dozivuvanjata)

**Obrazovna ponuda so
teziste za jazikot**

3 Citanje,razkazivanje,
razgledivanje na slikovnici
(budenje intersi za tekst,
pottik za razmislivanje i
prasanja za vreme i posle citanjeto)

3 Razgovori vo mali grupi

3 Samostojni izmislivanja na prikazni,
predstavivanje,crtanje

3 Filozovski razgovori so decata

3 Ponudi za stranski jazici preku igra

VAKA GO PODRZUVATE VIE
VASETO DETE VO SEMEJSTVOTO

- 3 **Zemete si vie vreme**
za razgovori so vaseto dete
za dozivuvanjata, cuvstvata,
konfliktite, planovite, mislite,...
- 3 **Raskazuvajte mu vie na vaseto dete prikazni,**
citajte mu vie redovno (prikazni za dobra nokj)
- 3 **Sostavuvajte vie pesni, rimi i**
igri so prsti vo sekojdnevieto
- 3 **Gledajte vie vo ocite na vaseto dete**
koga so nego razgovarate
- 3 **Islusajte go vie nego,**
ostavete go vie nego da zavrshi so zboruvanjeto
- 3 **Posetete vie so vaseto dete**
edna biblioteka ili knizarnica,
ostavete go vie samo da izbere knigi
- 3 **Nego popravajte vie vaseto dete.**
Namesto toa poftoruvajte ja vie
recenicata na deteto pravilno
(na primer: „Tato e dojadi“-„Da, tato dojde“)

NASTAVNI I RAZVOJNI ZADACI
VO UCILISTETO

- 3 **Aktiviranje i ponatamosno razvivanje**
na jazicnite sposobnosti
- 3 **Situacii povrzani so jazikot:**
Prifakjanje na jazicnite situacii i
izprobuvanje preku igra,
na primer da se izvini, da dade informacija
- 3 **Ponatamosno razvivanje**
na radost pri raskazivanje,
izvestuvanje i soslusuvanje
- 3 **Zadrzuvanje na ednostavnite govorni pravila,**
upotreba vo razgovorot na steknatite poimi
- 3 **Zabavno, kreativno odnesuvanje so jazik**

Strana 22

Prvoto iskustvo na patot za pisuvanje e iskustvoto,
ostavajki edna traga - deteto otkriva,
deka toa moze da ostavi „Znak“.

**Pisuvanjeto ni nudi nas moznosti,
jazikot pismeno da se zacuva i
so toa da se napravi za dolg vremenski period vidliv.
Ovaa okolnost gi fascinira decata -
tie sakaat da go razberaat
„Znakot od svetot na vozrasnite“ i
da ostavaat samite „Poraka“.**

Steknuvanjeto na jazikot vo pismena forma e
eden vazen del od razvojt na govorot i
zapocnuva dolgo pred pocetokot na ucilisteto.

Pred da gi otkrijat decata bukвите
kako povtoruvacki del od pisuvanjeto,
tie se svesni za znacite i simbolite
(na primer : stop-tabla, oznaki na firmi)i nivnite znacenja.

Tie gledat, deka citanjeto i pisuvanjeto

vo nasata zaednica izvrsuva vazni funkcii:

Nie mozeme da sostavime poraki,pisuvanje spisok na namirnici,knigi,citanje vesnici i
upatstva ili pisuvanje razglednici - i istoto toa sakaat decata da go mozat.

**Za izucuvanje na citanje i pisuvanje decata
imaat potreba od niza na sposobnosti i spremnosti:**

- 3 Rakuvanje so pribor na crtanje i pisuvanja
- 3 Raspoznavanje i razlikuvanje na formi,golemini i nasoki
- 3 Svakjanje na bukvata kako simbol

Vo steknuvanjeto na ovie sposobnosti edna vazna uloga
povtorno igaraat upornosta i koncentracijata, pravilno slusanje,
cuvstvuvanje i gledanje i edno dobro telesno cuvstvo.

Na primer decata izviduvajki edna strmna dolina,
sobiraat vazni iskustva za dvizenjeto,
koi niv ke im bidat od pomos pri učenje na pisuvanjetu.
Pri pisuvanjetu na bukvata „A“ moze da se navratat na „ vnatresnata slika“
kako edna „kriva linija“ lezi vo prostorot.

Pokazuje vaseto dete samo od sebe interes za znaci,
simboli i bukvi, podzretogo go vie vo negovoto istrazovanje.

**Treba da se napomene, deka ova
da se slučuva na zabaven način i
deka decata za ova „Patovanje“
vo svetot na bukvice i
zborovite mozat da izberat
nivna sopstvena brzina.**

Strana 23

ISKUSTVA OD IGRITE I UČENJETO
VO GRADINKA

3 Zadovolstvo vo citanjetu:

Razgledovanje slikovnici,
citanje na knigi i prikazni i
razjasnuvanje na istite

3 Sposobnost na raskazivanje:

Raskazivanje na dozivuvanjata,
izrazivanja na negovata mislenje,
izmisluvanje prikazni

3 Razbiranje na tekstot i smislata:

Crtanje prikazni,
preraskazivanje, imitiranje

3 Razbiranje na simboli:

Zabaven pristap
kon simbolite i bukvice

3 Soznavanja za glasovnata

izgrabda na jazikot:

Slusanje vokali,
ritmicno pleskanje,
prepoznavanje na rimi,
slogovno skokanje

VAKA GO PODRZUVATE VIE
VASETO DETE VO SEMEJSTVOTO

- 3 Ostavete mu vie za vaseto dete na raspolaganje pogolem sortiment od boici, cetki i hartija
- 3 Crtezite i „Pisanite dela“, cuvajte gi ili obesete gi toa mupokazuva na vaseto dete deka go cenite.
- 3 Pripremete go vie vniimatelno vaseto dete na soobrakjajnite znaci i drugi simboli
- 3 Narekuvajte gi bukвите so nivnite glasovni vrednosti (na primer: MAX pocnuva so bukвата „M“ - ne so „EM“)
- 3 Igrite so topka, mikado, zabata skoka, vrteleski, plastelin, stipki, slozuvalki

NASTAVNI I RAZVOJNI
ZADACI VO UCILISTE

- 3 Razvoj na edna dolgotrajna motivacija za citanje
- 3 Razbiranje na smislata eden tekst i spravuvanje so soдрzinata
- 3 Vezbanje na fina motorika: pisuvanje na bukvi, brojki i znaci
- 3 Pisuvanjeto da se dozivuva kako znacajna aktivnost
- 3 Pravopis: Edno ograniceno bogatsvo na zborovi po moznost dobro da se nauči.
- 3 Razmisluvanje za jazikot: Razvivanje na interesi na odgovorno koristenje na jazikot, uvid vo jazikot preku otkrivanje, sporeduvanje i nabljuduvanje...

Strana 24

OBRAZOVNA OBLAST NA DVIZENJE I ZDRAVJE

Decata rado se dvizat, pritoa gi podobruvaat nivnoto telesno vladeenje i gi jaknat nivnite muskuli i zglobovi. Ova ne sluzi samo za nivnoto zdravje, vo potesna smisla isto taka i za postavuvanje na osnovite za ucenje.

Sekoj den nudi novi predizvici: kacuvanje skalila, preskocanje bara, trcanje, besneenje, igranjeto gi ostava decata da go otkrijat svetot.

Vo tekot na nivniot razvoj probuvaat decata site ovie tekovi na dvizenja ponatamu da gi razvivaat i podobrat. Pritoa stanuvaat sekogas povesti i pospretni.

Decata baraat slobodni prostorii, za nivnata dvizecka kreativnost igralki da ja otkrijat i doziveat.

Dvizeckite i smislovnite iskustva vlijaat na razvojot.

Sto poveke ke se zemaat vo predvid zadacite za ucenje, taka trajno ke bide znaenjeto zacuvano.

Vo ucenjeto sekogas se prisutni zabeleski, cuvstva, misli i postapki.

Preku dvizenjeto ucata decata da se spravuvaat so nivnoto telo, da rakuvaat so materijali i soodvetno da gi primenuvaat.

Kaj igrate so dvizenje eden so drug, eden protiv drug i eden za drug sobiraat decata isto taka dragoceni socijalni iskustva.

Strana 25

ISKUSTVA OD IGRITE I UCENJETO VO GRADINKA

3 Mnostvoto na moznosti za dvizenje go pomagaat ucenjeto so site setila.

3 Ponudata na dvizenje socinuva edna glavna aktivnost vo tekot na denot kako vo vnatersni taka i vo otvoreni prostorii.

Na primer: igri so trcanje, igri so skocanje, igri za vestini i ravnoteza, nisanje, trkalenje, lizganje, ...

3 „Dvizenjeto vo oblast“
vo prostor ili otvorena priroda
im nudi na decata možnost,
da isprobuvaat formi na dvizenje,
da gi vezbaat i ponataka da gi razvijat.

VAKA GO PODRZUVATE VIE
VASETO DETE VO SEMEJSTVOTO

3 Iskoristete gi vie prilikite za dvizenje
vo sekojdnevieto,
na primer: kacuvanje po skalila,
patot do pekara ili do gradinka,...

3 Ovozmozete mu vie sekoj den
na vaseto dete nadvor da se zabavuva
na primer: vo gradina, vo detsko igraliste,
vo park, vo „dneven boravok“ vo bazen,
vo livada i vo suma

3 Idealna oprema za igri so trkala se
tricikli i velosipedi

3 Dvizenje vo prostorii,
na primer: topki za skokanje,
duseci, visecka mreza, trambolin, stolovi,
sajli za izkacuvanje, golemi kutii,
kebinja i taka natamu pokanuvaaat za dvizenje

NASTAVI I RAZVOJNI
ZADACI VO UCILISTETO

3 Ponatamosno razvivanje
na dvizenja i zabavno igranje

3 Sproveduvanje na individualnite
interesi na dvizenja
na casovite za sport

- 3 Izprobavanje na socialno odnesovanje kaj igrice so dvizenja
- 3 Svesno ponatamosno razvivanje na teloto
- 3 Pridrzivanje na razlicnite možnosti na dvizenja vo sekojdnevieto i sportot
- 3 Izrazivanje sebesi preku dvizenja
- 3 Podobruvanje na koordinaciite
- 3 Da se odnesuva svesno i stimiliracki na zdravjeto

Strana 26

OBRAZOVNA OBLAST ESTETIKA I KREIRANJE

Kreativnost znaci voobicaenite razmislivanja i modeli na deluvanje da se stavat vo prasanje i da se pronajdat novi resenija.

Ovaa sposobnost pokasno e mnogu korisna vo sekojdnevieto vo ucilisteto i vo profesijata,osobeno vo resavanjeto na problemi.

KAKO MOZE KREATIVNOSTA
DA SE PODRZUVA ?

Prepoznavanje na kreativni momenti

Sekoje dete e kreativno - na svoj poseben nacin.

Otkriete ja vie „kreativnata strana“ na vaseto dete.

Nudenje na možnosti

Koga na deteto ke mu se ponodat materijali i predlozi, ova ja budi negovata ljubopitnost.

Pocnuvaat da isprobuvaat, da eksperementiraat i novo da kreiraat.

Zatoa cesto se dovolni nekolku kutii,lepak ili konzervi, na primer za eden muzicki instrument da bide funkcionalen.

Da se dovoli

„Kaj sto se struzi, pagaat strugotini“ - i toa vo bukvalna smisla.
Decata imaat potreba od vreme i ponekogas „nered“,
da mozaat nesto da proizvedat.

Ednostavno da ste tuka

Golemata vestina na vozrasnite e toa da ste tuka za deteto,
bez da go proprecate vo negovite kreativni procezi.
Davajte mu vie samo onolku pomos kolku e potrebno i
vozdrzuvajte se vie od sopstvenite prigovori
kako „ubavo“ ili „pravilno“ .
Samo taka moze deteto da go odi sopstveni ot pat.

Vozdrzuvanje od ispravki

Preku kriticki ocenuvanja go gubi deteto negovoto sopstvenoto cuvstvo
za samostojno procenuvanje na negovite znaenja i
so toa isto taka najpoveke radosta na ponatamosno sozdavanje.

Ocenuvanje na sozdadenoto

Izgradenoto da se ostavi da stoi, naogjajki edno ubavo mesto za crtezite i
zacuvuvanje na delata na decata, im se poracuva na decata deka tie
nesto dragoceno imaat napraveno i deka mozat na toa da se gordeat.

Iskustvo od umetnosta

Zapoznavanje so umetnosta i umetnici moze da go izostri cuvstvota na deteto ,
da gi stimulira negovite fantazii i so toa da go inspirira da sozdava sopstveni dela.

**„DECATA SE
GRADITELI
NA IDNINATA"**

Strana 27

ISKUSTVA OD IGRITE I UCENJETO
VO GRADINKA

- 3 Kreiranje na crtezi i skulpturi**
(crtanje,boenje,rabotenje so glina,
drvo,pesok,karton,materijali,
volna,prirodni materijali,...)
- 3 Muzikalno-ritmicki ponudi**
(peenje,rakuvanje so instrumenti,
zvucni eksperimenti)
- 3 Tanc,kreativno dvizenje**
- 3 Glumenje,teatarski igri,**
(prostor za igranje ulogi,
maskiranje,igri so senka,
igri so racni kukli,
igranje na sopstveni prikazni,...)
- 3 Kreativno spravuvanje so jazikot**
(prikazni,izmisluvanja na rimi)
- 3 Zapoznavanje so umetnicki dela i umetnici,**
predmeti od sopstvenata kultura i od drugi kulturi

VAKA GO PODRZUVATE VIE
VASETO DETE VO SEMEJSTVOTO

- 3 Sozdavanje prostor,**
vo koj vaseto dete
moze svojota kreativnost
slobodno da ja pokaze
(podloga za rabotenje na masa ili za na pod,
„Rabotna masa" ,prostor za dvizenje,
da smee da bide„glasen", da smee da se izvalka.

3 Ostavanje na raspolaganje materijali
(stari kutii, rolni, materijali, vrvki,
katalozi, lepilo, salotep, boi,
boici, cetki, plastelin, nozici,
materijali za gradenje, kamenja i kosteni,....)

3 Pocitovanje na kreativnite idej,
resenija i proizvodi
na primer: orginalni kreativni zborovi ili
novi varijanti na salto,...

3 Posetovanje na teatarski,
muzicki i tancovni predstavi

NASTAVI I RAZVOJNI ZADACI

VO UCILISTETO

3 Samostojno i kreativno resavanje
na kreativnite zadaci

3 Sobiranje iskustva
vo rakuvanje so materijali i alati

3 Steknivanje na ednostavni spremnosti
(racni vesitini i drugi...)

3 Kreativen odnos so dvizenjeto

3 Peenje, muziciranje, vniatelno slusanje,
(dvizenje so muzika i
kreativno muzicko kreiranje.

3 Kreativno odnesivanje so jazikot
(glasolni i zborovni igri, sostavivanje na rimi,
iminja, poimi, izmislivanje prikazni)

Strana 28

OBRAZOVNA OBLAST PRIRODA I TEHNIKA

„Zosto leta eden avion? Zosto ima vinozito i
zosto prasuvam jas vsusnost tolku mnogu ? “,
saka da znae petgodisnata Nina od nejzinata majka.

Decata se ljubopitni, tie se dobri nabljuduvaci i sakaat da razberat zosto nestoto e taka. Taka gledajkji tie se rodeni istrazuvaci.

Preku nabljuduvanjeto i isprobuvanjeto ucata decata da gi zapoznaat zakonite na okolinata i tehnikata. Tie sozdavaat predpostavki, otkrivaat vrski i planirat novi. Sudruvajkji se decata pritoa na nivnite granici, gi upatuvaaat nivnite prasanja na nas voznasnite i so toa prilicno cesto ne predizvikuvaaat nas.

Pritoa e vazno, da dobiaat decata odgovor, sepak uste povazno e toa da im se ponudi moznost, samiot da najde odgovor. Samo iznajdeniot odgovor ostanuva cesto dozivotno vo sekjavanje - razbuden e istrazuvackiot duh za postavuvanje na ponatamosni prasanja .

Preku iskustvoto i dozivuvanjeto na zivotnata sredina i prirodnite promeni gi dobiva deteto ne samo prvite prirodno naucni soznanija tuku otkriva isto taka cuvstvo na ekoloska odgovornost. Deteto dozivuva, deka prirodata i zivotnata sredina se zastitni vrednosti i sekoj moze da si dozvoli pritoa da pridonese za nea da ja zacuva.

Iskustvata so funkcionalnite nacini i principi na ednostavnite tehnicki aparati gi podrzuvaat isto taka decata vo razvivanje na interesite za tehnikite i sebe si vo eden svet na razviena tehnika i elektronika podobro da se snajdat.

**„DECATA JA ISTRAZUVAAT
NIVNATA OKOLINA“**

Strana 29

ISKUSTVA OD IGRITE I UCENJETO
VO GRADINKA

3 Precizno nabljudovanje i zabelezuvanje

**(zivotinski i rastitelen svet,vreme,
sonce i mesecina,funkcii na aparati,...)**

**3 Prvi pogledi vo bioloskite, hemiskite i fizickite
zakoni i svojstva preku eksperimenti so voda,
vozduh,svetlo i senka,boi, tonovi, magneti,...**

**3 Sposobnost za jazicno izrazovanje,
na primer: postavuvanje prasanja,
poznavanje na strucni poimi,
ucenje za opisovanje na nastan,
formuliranje na soznanija**

**3 odgovorno odnesovanje
so prirodata i zivotnata sredina**

3 Tehnicki aparati:

**Da se zapoznae vo odnos na
funkcii,upotreba i opasnosti**

VAKA GO PODRZUVAATE VIE
VASETO DETE VO SEMEJSTVOTO

**3 Pominete vie so vaseto dete vreme vo priroda,
sekoje godisno vreme i**

**sekoje vremenska promena nudat
razlicni istrazuvacki moznosti**

3 Bidete vie zaedno vnimatelni

(Sto se ima promenato?

sto slusame ,mirisame, gledame nie?)

- 3 Podrzete go vie vaseto dete vo negovite izprasovanja, na primer: „Kako se vika cveketo?" ili „Zosto koga vrne doagaat dozdovnite glisti na površinata?
- 3 Nabljudovanje na slucuvanjata vo prirodata i zivotnata sredina, postavuvanje samostojno edna cvetna ili zelencukova lea, topenje na mraz, zamrznuvanje voda,....
- 3 Tip: Da se zemat sadovi za sobiranje (lupa od casa, tasna, kutivce od film)

NASTAVNI I RAZVOJNI ZADACI VO UCILISTETO

- 3 Drzetese pri otkrivanjeto, ispituvanjato, eksperimentiranjeto i sozdavanjeto kreativno i steknete radost vo deluvanjeto
- 3 Sostojbata na prirodata i zivotnata sredina poveke da se razbira, razjasnuva i da moze da se objasnuva.
- 3 Celosna odgovornost vo odnesuvanjeto vo ponatamosnoto razvivanje na zivotnata sredina
- 3 Opisuvanje na vpecatocite na zivotnata sredina i iskustvata
- 3 Preku iskustvoto so materijali i alati da se dobie osnoven pregled vo oblata na gradenje, ziveenje, tehnicko proizvodno kreiranje.

2 nazad - 3 napred. Decata baraat konkretni iskustva,
za matematickite zadaci kako plus i minus, da mozat da gi razberat.

DECATA UCAT MATEMATIKA

**Decata sreka vaat vo nivnoto sekojdnevnie mnogu matematicki
prasanja i situacii:**

„Kako mozeme nie ednakvo da delime?,
„Koj ima najvisoka kula izgradeno?,
„Uste pet pati spienje, togas e mojot rodenden.“,
„Za eden saat ke bidam jas zemen.“

Decata vo vakvi situacii baraat pravila,
propisi i odnosi i otkrivaat matematicki zakonitosti.

**Matematickoto razmisluvanje im pomaga na decata pokraj toa,
da se organiziraat i vo toj pogled da se orientiraat vo svetot:**

Casovnikot pokazuva, koga e pominat eden cas.

Toa da moze da prebroi dali imaat dobieno site isto tolku camlii.

**Decata ucata matematika niz konkretni iskustva,
nabljuduvanja i prasanja, koi gi sreka vaat vo sekojdnevniot svet.**

Od ovie konkretni iskustva se razvivaat apstraktni sposobnosti,
kako da se postapuva so brojki i geometriski formi.

Svakjanje na brojki i kolicestva:

4x edna kukarka od polzav da se otkrie

4x da se krene

4x kukarkata da se cuva vo rakata

**Vo gradinka primenuvaat pedagogite matematicki nastavni situacii
vo sekojdnevniot svet i igrite. Im davaat na decata informacii i stimulacii
pomosni pozicii i kreiraat nasoceni matematicki nastavni ponudi.**

Vo semejnoto sekojdnevie ke pronajdete vie isto taka situacii koi nudaat merenje,sporeduvanje,sortiranje i broenje.

Zemete si vie vreme,kaj vakvite „matematiciki“ istrazovanja da bidete tuka,da stoite na raspolaganje okolu prasanjata i eventualnata potreba od pomos.

Mozebi e zafateno vaseto dete momentalno so prasanjata dali edna stonogalka navistina ima sto noze ili dali dve 5 evro banknoti i edna 10 evro banknota imaat ista vrednost.

Strana 31

ISKUSTVA OD IGRANJE I UCENJE
VO GRADINKATA

3 Kolicestvo:

merenje pri gotvenje vo prodavnica

3 Prostor i formi: „dvizenje vo prostor“,

materijal za konstruiranje,

crtanje na „karta na skrien bogatstvo“

3 Vreme: merenje na vremeto so pesocen casovnik,

budilnik,piktogrami za dnevniot tek

3 Primeri i redosled: otkrivanje primeri vo prirodata,

nizenje lancinja,stavaanje mustri,...

3 Sortiranje i grupiranje: kutii za sortiranje,

zadaci za grupiranje,

na primer: site domasni zivotni se stavaat vo ist kavez

3 Brojki i cifri: brojki „skokanje“,cifri polnenje,

merenje so metro,..

VAKA GO PODRZUVATE VIE
VASETO DETE VO SEMEJSTVOTO

- 3 Pomos vo kujna
(premerovanje, broenje jajca),
kaj racna rabota (so metro, libela)
- 3 Vozenje trotinet i velosiped,
iskacuvanje, nisanje, ...
- 3 Zadaci za baranje: „Lepakot e vo vtorata fioka od dolu“ ...
- 3 Gradjenje so kocki, prugi od voz, ...
- 3 Zaednicko citanje na vremeto, gledanje na kalendar, ..
- 3 Sreduvanje na rabotite za igranje,
smestuvanje na priborot za jadenje, ...
- 3 Zacuvuvanje na zbirka
- 3 Igru so kocki, broenje na cinii, predmeti za igranje,
rodendenski sveki, ...
- 3 Otkrivanje na brojki i cifri,
na primer: kukni broevi, rodendenski karti,
cenovnici, pocnuvanje so edno odbrojuvanje

NASTAVNI I RAZVOJNI ZADACI
VO UCILISTETO

- 3 Spoznavanje na prakticnata korisnost
od matematikata
- 3 Zivotnata sredina da moze da se razbira i svaka
- 3 Prepoznavanje na povrzanosta i
izgradba na pravilni strukturi
- 3 Obuka na kriticno razmislivanje i
analiziranje na problemite
- 3 Sozdavacki sposobnosti preku igrovni
istravacki otkrivanja i gradjenje konstruktivni deluvanja
- 3 Navleguvanje vo sostojbite na rabotite vo zivotnata sredina
so pomos od brojki, golemini i operacii
- 3 Razvojot na logicno razmislivanje i resavanje na problemite

PRASANJA ZA VO GRADINKA

Gradinkata na vaseto dete za vas kako roditeli e prvo mesto za informacii i za obrakjanje. Vospituvacot od deteto i rakovoditelot od gradinkava gi prifakaat rado vasite molbi. Za ponatamosni prasanja i molbi ve molime obratete se kaj odgovorniot inspektor od gradinkata vo vasata oblast.

Oblast Adresa Telefon

AMSTETTEN	3300 Amstetten,Preinsbacherstraße 11	07472/9025 DW 10530
BADEN	2500 Baden,Schwartzstraße 50	02252/9025 DW 11610
STADTGEMEINDE TRAIKIRCHEN	2460 Bruck/Leitha,Fischamender Straße 10	02162/9025 DW 11207
BRUCK/LEITHA	2460 Bruck/Leitha,Fischamender Straße 10	02162/9025 DW 11207
GÄNSENDORF	2230 Gänsendorf,Schönkirchner Straße 1	02282/9025 DW 10226
GMÜND	3910 Zwettl,Am Statzenberg 1	02822/9025 DW 11438
HOLLABRUNN	3580 Horn,Frauenhofner Straße 2	02982/9025 DW 11317
HORN	3580 Horn,Frauenhofner Straße 2	02982/9025 DW 11317
KORNEUBURG	2100 Korneuburg,Bankmannring 5	02262/9025 DW 11217
KREMS-LAND,KREMS-STADT	3500 Krems,Drinkweldergasse 15	02732/9025 DW 11381
LILIENFELD	3270 Scheibbs,Rathausplatz 5	07482/9025 DW 11246
MELK	3390 Melk,Abt Karl-Straße 23	02752/9025 DW 11405
MISTEBACH	2130 Mistelbach,Hauptplatz 4/5	02572/9025 DW 11245
MÖDLING	2340 Mödling,Bahnstraße 2	02236/9025 DW 11495
NEUNKIRCHEN	2620 Neunkirchen,Peischinger Straße 17	02635/9025 DW 10310
SCHEIBBS	3270 Scheibbs,Rathausplatz 5	07482/9025 DW 11246
ST.PÖLTEN LAND	3109 St.Pölten,Am Bischofteich 1	02742/9025 DW 37840
ST.PÖLTEN STADT	3500 Krems,Drinkweldergasse 15	02732/9025 DW 11381
TULLN	3430 Tulln,Hauptplatz 33	02262/9025 DW 11299
W Aidhofen/YBBS	3270 Scheibbs,Rathausplatz 5	07482/9025 DW 11246
Waidhofen/Thaya	3910 Zwettl,Am Statzenberg 1	02822/9025 DW 11438
WR.NEUSTADT-STADT	2700 Wr.Neustadt,Ungargasse 33	02622/9025 DW 11307
WR.NEUSTADT-LAND	2700 Wr.Neustadt,Ungargasse 33	02622/9025 DW 11307
WIEN-UMGEBUNG	3400 Klosterneuburg,Leopoldstraße 21	02243/9025 DW 10309
ZWETTL	3910 Zwettl,Am Statzenberg 1	02822/9025 DW 11438

Sluzba na Opstinska Vlada na Dolna Avstrija ,oddel Detska Gradinka,
Wiener Straße 54, Stiege B, Tor zum Landhaus, 3109 St.Pölten

Tel.: 02742/9005 - 13237 , Fax: 02742/9005 - 13595, E-Mail: post.k5@noel.gv.at ,

<http://www.noel.gv.at/Kindergaerten>

PRASANJA ZA VO UCILISTE

Za prasanja i molbi vo vrška so vo ucilisniot pocetok na vaseto dete ve molime obratete se vie vo ucilisnata direkcija na nadleznoto uciliste vo okolinata.

Za ponatamosni informacii i molbi mozete da gi kontaktirate nadleznite ucilisni inspektori vo oblasta.

Oblast Adresa Telefon

AMSTETTEN I	3300 Amstetten,Preinsbacherstraße 11	07472/9025 DW 21841,21840,21842
AMSTETTEN II	3300 Amstetten,Preinsbacherstraße 11	07472/9025 DW 21841,21840,21842
BADEN	2500 Baden,Schwartzstraße 50	02252/9025 DW 22842,22843,22844
BRUCK/LEITHA	2460 Bruck/Leitha,Fischamender Straße 10	02162/9025 DW 23841,23842
GÄNSENDORF	2230 Gänsendorf,Schönkirchner Straße 1	02282/4640 DW 11
GMÜND	3950 Gmünd,Schremser Straße 8	02852/9025 DW 25841,25842
HOLLABRUNN	2020 Hollabrunn,Mühlgasse 24	02952/9025 DW 27841
HORN	3580 Horn,Frauenhofner Straße 2	02982/9025 DW 28241,28842
KORNEUBURG	2100 Korneuburg,Bankmannring 5	02262/9025 DW 29841,29842
KREMS-LAND	3500 Krems/Donau Drinkweldergasse 15	02732/76681 DW 30842,02732/76681 DW 3084
KREMS-STADT	3500 Krems/Donau Drinkweldergasse 15	02732/9025 DW 30851,08132/76681 DW 841
LILIENFELD	3180 Lilienfeld,Am Anger 2	02762/9025 DW 31841,31842
MELK	3390 Melk,Abt Karl-Straße 23	02752/9025 DW 32842,32843
MISTELBACH	2130 Mistelbach,Hauptplatz 4/5	02572/9025 DW 33841,33842
MÖDLING	2340 Mödling,Bahnstraße 2	02236/9025 DW 34842,34843
NEUNKIRCHEN	2620 Neunkirchen,Peischinger Straße 17	02635/9025 DW 35842,35843,35844,35845
SCHEIBBS	3270 Scheibbs,Rathhausplatz 5	07482/9025 DW 38841,38842
ST.PÖLTEN-LAND	3109 St.Pölten,Am Bischofsteich 1	02742/9005 DW 18851,18852,18853
ST.PÖLTEN-STADT	3100 St.Pölten,Roßmarkt 6	02742/333 DW 2671,2672
TULLN	3430 Tulln,Hauptplatz 33	02272/9025 DW 39841,39842
Waidhofen/Thaya	3830 Waidhofen/Thaya,Aignerstraße 1	02842/9025 DW 40841,40842
Waidhofen/Ybbs	3340 Waidhofen/Ybbs,Unterer Stadtplatz 22	07442/ 511 DW 207
WR.NEUSTADT-LAND	2700 Wr.Neustadt,Ungargasse 33	02622/9025 DW 41841,41842
WR.NEUSTADT-STADT	2700 Wr.Neustadt,Burgplatz 1	0676/88373 DW 2352,2353
WIEN UMGEBUNG	3400 Klosterneuburg,Leopoldstraße 21	02243/9025 DW 26841,26842
ZWETTL	3910 Zwettl,Am Statzenberg 1	02822/9025 DW 42841,42842

Drzaven Ucilisen Sovet na Dolna Avstrija,Rennbahnstraße 29,3109 St.Pölten,Tel.:02742/280-0,
Fax:02742/280-1111,E-Mail:office@lsr-noe.gv.at,<http://www.lsr-noe.gv.at>

LITERATURA:

Obrazoven plan za gradinkite vo Dolna Avstrija

www.noe.gv.at/Kindergarten

Nastaven plan za osnovnoto uciliste

BGBI Nr.134/1963 vo momentalnata vazecka verzija

<http://www.bmukk.gv.at/schulen> Rubrika:Nastava i Ucilista, Planovi za učenje

Standardno obrazovanie

www.bifie.at/bildungsstandards

Zakonot za detski gradinki vo Dolna Avstrija 2006

LGBl.5060 vo momentalnata vazecka verzija

www.noe.gv.at/Bildung/Kindergaerten-Schulen/Kindergaerten

Rubrika:Pravata na detska gradinaka na Dolna Avstrija

Drzaven zakon za zadolzitelno uciliste

(Zakon za zadolzitelno uciliste 1985),BGBI.Nr.76/1985 vo momentalnata vazecka verzija

Bründel,Heindrun(2005).Kako ke se osposobat decata za uciliste.

Sto mora gradinkata da dozvoli.Freiburg:Herder.

Strucna sluzba za prevencija,koordinacija i sovet (2008).

Osum raboti koi obrazovanieto go zajaknuvaat.St.Pölten

Fthenakis,Wassilios E.,Schmitt,Annette,Eitel,Andreas,Gerlach,Franz & Daut,Marika (2009).

Prirodnite nauki.Tom 2 - 6.Toisdorf: Izdanie za obrazovanie EINS.

Griebel,Wilfried & Niesel,Renate (2004).Tranzicii.Sposobnistete na decata da se podrzuvaat vo dnevnite prostorii, so promenite uspesno da se spravat .Weinheim:Beltz.

Haartmann,Waltraud,Hajszan,Michaela,Pfohl-Chalaupek,Martina,Stoll,Martina & Hartel, Birgit (2009).Govor,Komunikacija i Literacy vo gradinkata.Wien:hpt Izdanie.

Hoenisch,Nancy (2004). Mathe-Kings.Mladite deca pristapuvaat kon matematikata.

Berlin:Izdanie das netz.

Hünter,Gerald,Intervju vo,Kahl,Reinhard (2007).,,Deca!"Dokumentarenfilm.

Arhiva na idninata.

Krenz,Armin(2005).Sto im treba na decava.Aktivna pridruzba za razvoj vo gradinka.

(5 izdanija).Weinheim.Beltz.

Wustmann,Corina (2004).Resilienz.Da se podrzuva izdrzivosta na decata

vo dnevnite prostorii.Weinheim:Beltz.

Zimmer,Renate (2004).Priracnik za fizicko obrazovanie (13 izdanija).Freiburg:Herder.

LITERATURNI UPATSKA ZA RODITELI:

Zboruvaaj so mene i slusaj me!12 Predlozi,kako mozeme nie nasite deca da gi podrzime da naucat da zboruvaat.Edna Brosura za roditeli.
Lokacija na proetkot za imigracija i integracija, Dornbrin (2009)
Download: www.okay-line.at

Upatsvo za roditeli na poveke jazici:
Mesto na sredba Uciliste.Ova DVD informirat
za osnovnite karakteristiki na avstriskiot ucilisen sistem.
Download: www.daz.schule.at , Naracuvanje: office@amedia.co.at

Informacii za site razvojni fazi na vaseto dete.Pismo za roditeli.
Soveti za roditeli na CD-Rom.Ministerstvo za ekonomija,semejstvo i mladi
Naracuvanje:www.bmwfj.gv.at/publikationen , www.eltern-bildung.at

Slikovnici za deca so tema ucilisen pocetok.
Jörg,Sabine (1993). Serioznosta na zivotot.Thinemann izdavac
ISBN-10:3522431553

Podatoci:

Odgovoren urednik i mediski sopstvenik:Oblast Dolna Avstrija predstaveno preku
sluzbata na Dolna Avstrija opstinska vlast, oddel gradinka,Wienerstrasse 54,
Tor zum Landhaus,3109 St.Pölten; Strucna kordinacija:Dr.Renate Steger,Mag.Ingrid Heihs;
Strucna obrabotka:Sluzba na Dolna Avstrija Opstinska vlast,oddel gradinka: Eva Stundner
vo sorabotka so Mag.Christa Kirchner,Erna Kowarsch,Elisabeth Luth,Christa Schrammel,
Dr.Renate Steger,Gerda Timal,Opstinski ucilisen sovet za Dolna Avstrija:
VD Dipl.Päd.Birgit Dosso,Mag.Ingrid Heinh;Fotografii:
Dolna Avstrija opstinski gradinki,Dolna Avstrija osnovni ucilista,Lois
Lammerhuber,Fotoprijatelj - Fotolia.com,oriori - Fotolia.com,zest_marina - Fotolia.com;
Crtezi:Dolna Avstrija osnovni ucilista;Grafika:Helmut Kindlinger;
Pecatnica:Grandwohl Ges.m.b.H.

Prevod na Makedonski ...Ilza Zejnoski - Reka

ZABELESKI: